

Wypisy do dziejów Rudyszwałdu

W tym artykule chciałbym przedstawić wypisy do dziejów Rudyszwałdu, które pochodzą z gazety urzędowej „Ratiborer Kreisblatt” - tygodnika ukazującego się w latach 1844-1940 i wydawanego przez raciborskiego *Landrata* (odpowiednik dzisiejszego starosty powiatowego). Obecnie badacze prawie wcale nie korzystają z tego czasopisma i raczej żadne z przedstawionych poniżej informacji nie funkcjonują już w pamięci miejscowej społeczności. Wypisy zawierają ciekawe wiadomości dotyczące życia mieszkańców wioski, są także szczególnie przydatne w badaniach genealogicznych. Z przed roku 1911 informacje zostały podane wybiórczo, gdyż dopiero w czasie przeglądania tego roku postanowiłem zbierać obok materiałów o historii Chałupek także materiały o Rudyszwałdzie. Niektóre wzmianki opatrzone będą komentarzami w kwadratowych nawiasach. W pisowni imion i nazwisk zachowano formę używaną w wykorzystanym czasopiśmie.

1852 – sołtysem został siodłak **Georg Jussek** [siodłak, *siedlok* = niem. bauer, pol. kmieć, cz. sedlák; to ówczasie bogaty rolnik posiadający gospodarstwo].

1864 – żydowski kupiec **Louis Mandowsky** z Rudyszwałdu otworzył przy stacji kolejowej w Chałupkach skład węgla.

1867 – siodłak **Johann Jusek** został wybrany przedstawicielem wioski na głosowanie dotyczące wyboru kandydata z powiatu do izby niższej pruskiego Landtagu [wioski delegowały wtedy swoich przedstawicieli, którzy na zgromadzeniu powiatowym wybierali posła do izby niższej Landtagu].

1874 – w Niemczech zapoczątkowały działalność Urzędy Stanu Cywilnego zajmujące się rejestracją urodzeń, ślubów i zgonów. Rudyszwałd z okręgiem dworskim otrzymał własny Urząd, którym kierować miał posiadacz gospodarstwa **Piegsa**. Jego zastępcą został nauczyciel w miejscowej szkole **König**.

1882 – ze względu na nadużywanie alkoholu przez następujące osoby: siodłak **Vinzent Jusek**, syn komornika **Alois Adamek**, robotnik **Franz Schula** i komornik **Georg Bobrzik** zakazano sprzedawania im alkoholu i przebywania w szynkach i gospodach aż do czasu poprawy [w XIX wieku na Śląsku powszechnie występował problem alkoholizmu. Władze między innymi za pomocą takich zarządzeń próbowały to zjawisko ograniczać].

1884 – sołtysem został siodłak **Johann Jusek**.

1891 – sołtysem ponownie został siodłak **Johann Jusek** natomiast ławnikiem został siodłak **Franz Gonsior**.

1899 – Ze względu na szczególnie ciekawą informację przytoczmy ją w całości: „Przeprosiny. Za skierowaną do właściciela gospody *Franza Gonsiora* z Rudyszwałdu obelgę poprzez słowo *balamund* składam niniejszym przeprosiny. *Johann Jusek*” [Właśnie między innymi takimi sprawami jak obelgi zajmowali się miejscowi sędziowie polubowni (w drugiej połowie XIX dosyć często). Dziś po śląsku powiedzieli byśmy *balamōnt* o oszołomie, człowieku nierozgarniętym, który w rozmowie wprowadza kogoś w błąd, bałamuci kogoś].

1902 – karczmarz *Robert Swientek* został wybrany na pomocnika przy badaniu mięsa wieprzowego wwożonego na teren Prus przez stację w Nowym Boguminie [władze dbały w ten sposób, żeby zarażone mięso nie dostało się na teren państwa].

1911 – *Johann Sklarz* został mianowany miejscowym poborcą podatków [podatki zbierano wtedy w wioskach, skąd odprowadzano je na wyższe szczeble administracji].

1912 – nauczyciel i kierownik miejscowej szkoły *Johann Osieka* otrzymał pruski Królewski Order Korony IV Klasy (*Königlicher Kronen-Orden*) za działalność publiczną [order ten był trzecim co do ważności odznaczeniem państwowym w Prusach].

1914 – kramarz *Josef Balgar* został poborcą podatków w wiosce [kramarz = sprzedawca, kupiec].

1914 – miejscowy przedsiębiorca *Emanuel Pientka* został zastępcą członka zarządu powiatowej Kasy Chorych [w kasach tych skupiali się pracownicy, którzy nie byli ubezpieczeni prywatnie, później mogli do nich dołączyć pracodawcy. Zarząd wybierano z pośród ubezpieczonych w kasie].

1914 – [w czasie I wojny światowej] rezerwiści *Josef Cieslik* i *Alois Horny* oraz muszkietier *Theodor Paskuda* zostali lekko ranni [w ówczesnej armii niemieckiej muszkieteryzy byli zwykłymi piechurami i jedynie dla tradycji nazywano tak niektóre jednostki].

1914 – zaginęli grenadierzy *Stefan Johann Piegsa* i *Pospich* [w tym czasie do jednostek grenadierów kierowano rekrutów wyróżniających się odpowiednimi predyspozycjami].

1914 – rekrut *Franz Buczek* został ranny.

1915 – wspomniany *Johann Osieka* został powołany przez władze powiatu na stanowisko zastępcy sędziego polubownego a następnie na samego sędziego polubownego [był to urząd honorowy, czyli bezpłatny; sędziowie polubowni orzekali w sprawach małej, lokalnej wagi jak np. obelgi, spory sąsiedzkie czy wykroczenia].

1915 – *Josef Raida* został ponownie potwierdzony przez władze powiatowe jako sołtys.

1916 – *Bonifazius Jusek* został ławnikiem pomocniczym [ławnicy mogli pomagać w orzeczeniach zawodowym sędziom rozpatrującym sprawy większej rangi niż sędziowie polubowni].

1917 – w sali gospody *u Swientka* odbyły się obowiązkowe szczepienia dzieci i młodzieży. Lekarz objeżdżający okolicę, po oględzinach zaszczepił 12 dzieci po raz pierwszy a 34 po raz kolejny [szczepienia takie organizowane były przez władze już w I połowie XIX wieku].

1918 – nauczyciel i kierownik miejscowej szkoły *Köbsch* został koordynatorem zbiórki złomu, makulatury, szkła i innych materiałów mogących zostać wykorzystanymi w warunkach wojennych.

1918 – punkt sprzedaży jajek urządzono u *Barbary Balgar* [w czasie wojny i w kilku latach powojennych panowała gospodarka wojenna, gdzie oddawano obowiązkowe kontyngenty na rzecz armii a znaczną część żywności reglamentowano i pozwalano rozprowadzać tylko za pośrednictwem oficjalnych sprzedawców, np. jajka].

1918 – *Peter Grigarczik*, pół-siedlak został zaprzysiężony jako ławnik.

1919 – po upadku cesarskich Niemiec, styczniowe wybory do Zgromadzenia Narodowego w Weimarze przeprowadzono w Rudyszwałdzie w budynku szkoły. Sołtys *Josef Raida* był przewodniczącym komisji wyborczej a jego zastępcą posiadacz gospody *Max Wziontek*.

1920 – *Ignatz Mrosek* był mistrzem rzeźniczym (masarskim) i należał do Związku Handlarzy Bydłem.

1922 – w miejscowej szkole mieścił się lokal wyborczy, uruchomiony z okazji głosowania nad podniesieniem Prowincji Górnośląskiej do rangi Kraju Związkowego Niemiec (*Bundeslandu*). Przewodniczącym komisji wyborczej był nowy sołtys *Max Wziontek* a jego zastępcą inspektor w rudyszwałdzkim folwarku/majątku Lichnowskiego *Frauenholz* [głosowanie takie obiecała strona niemiecka podczas kampanii plebiscytowej, lecz zmiana statusu Prowincji Górnośląskiej na bardziej samorządną nie przeszła stosunkiem 9:1].

1922 – posiadacz gruntów *Max Wziontek* bez powodzenia startował w wyborach do sejmiku Prowincji Górnośląskiej w Raciborzu z 34-go miejsca listy Katolickiej Partii Ludowej „Centrum”.

1924 – kolejny raz zaprzysiężono jako sołtysa *Maxa Wziontka*, posiadacza gospody. Ławnikami zostali: chałupnik *Leopold Mraczny* i posiadacz gruntów *Johann Lischka*. Ławnikiem pomocniczym został chałupnik *Josef Raida*. [chałupnikami określano na wsiach ludzi, którzy posiadali dom z małym ogródkiem. Byli samodzielnymi rzemieślnikami lub musieli najmować się do pracy by utrzymać siebie i rodzinę].

1925 – inwalida wojenny *Karl Morawetz* został powołany od 1 kwietnia tego roku na rewizora mięsa w wiosce i okręgu dworskim Rudyszwałd [rewizorzy badali mięso zabitych zwierząt przeznaczone na spożycie].

1926 – pomiędzy kolonią Rakowiec a wioską Rudyszwałd czerwcowa powódź zerwała most drogowy, naprawiany przedtem w 1923 roku.

1927 – sędzią polubownym w Rudyszwałdzie został sołtys *Max Wziontek* a jego zastępcą *Franz Jusek*, posiadacz gruntów [po I wojnie światowej i demokratyzacji stosunków w Niemczech odchodzono od używania starego określenia siodłak (*bauer*) ale zamiast tego używano np. posiadacz gruntów, ziemi, czy rolnik].

1927 – *Max Wziontek* został jednym z dwóch zastępców członka zarządu powiatowej Kasy Oszczędności w Raciborzu.

1927 – *Max Wziontek* został zastępcą wójta gminy Chałupki (*Amtsbezirk Annaberg*) [*Amtsbezirk*, czyli gmina składała się najczęściej z kilku wiosek wraz z ich majątkami. Na jej czele stał Przewodniczący – Wójt – pełniący urząd honorowo, czyli nieodpłatnie (jak zresztą większość ówczesnych wiejskich urzędów)].

1927 – w wyborach do sejmiku powiatowego startują mieszkańcy Rudyszwałdu: kołodziej *Johann Honisch* z listy Niemieckiej Narodowej Partii Ludowej (*Deutschnationale Volkspartei*), stolarz *Franz Urbanczyk*, górnik *Johann Seidel*, kolejarz *Franz Gonsior* i rolnik *Franz Lampa* z listy Narodowosocjalistycznej Niemiecka Partia Robotniczej (*Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*), a z listy Katolickiej Partii Ludowej „Centrum” (*Katholische Volkspartei*) sołtys i właściciel gospody *Max Wziontek*. Mandaty uzyskali *Wziontek i Honisch*, ale po pół roku ten pierwszy zrezygnował z zasiadania w sejmiku.

1928 – 41-letni kołodziej w majątku ks. Lichnowskiego *Johann Honisch* jest członkiem rady powiatowej Kasy Chorych.

1929 – nauczycielem i kierownikiem miejscowej szkoły jest **Anton Sobel**, natomiast **Max Wziontek** dalej jest sołtysem a także przewodniczącym związku szkolnego, który opiekuje się szkołą.

1929 – w kolejnych wyborach do sejmiku powiatowego z Rudyszwałdu startują już tylko **Max Wziontek** z „Centrum” i **Johann Honisch** z listy Niemieckiej Narodowej Partii Ludowej. Ten drugi ponownie zdobywa mandat.

1929 – **Max Wziontek** został wybrany jednym z sześciu członków wydziału powiatowego [zarządu] i jednym z dwóch powiatowych taksatorów [osób nadzorujących sprawę ceł].

1930 – właściciel gospody **Max Wziontek** został po raz kolejny sołtysem. Ławnikami zostali rolnik **Johann Lischka** oraz rolnik **Stefan Piegsa**. Ławnikiem pomocniczym został szewc **Johann Raida**.

1930 – sędzią polubownym został nauczyciel i kierownik szkoły **Anton Sobel** a jego zastępcą **Johann Czekalla**, asystent kolejowy.

1930 – zastępcą wójta gminy Chałupki (*Amtsbezirk Annaberg*) wybrany został 14 głosami inspektor w majątku rudyszwałdzkim **Anton Krömer** [inspektor=ekonom].

1932 – w miejscowej szkole znajduje się lokal wyborczy dla wyborów do niemieckiego sejmiku – Reichstagu. Przewodniczącym komisji wyborczej jest ławnik **Johann Lischka** a jego zastępcą kierownik szkoły i poborca podatku **Anton Sobel**.

1933 – w wyborach do sejmiku powiatowego startują **Max Wziontek** z listy „Centrum” oraz **Johann Honisch** z listy niemieckich konserwatywnych nacjonalistów pod szyldem „Kampffront Schwarz-weiß-rot”, czyli „Czarno-biało-czerwony Front Walki” [nazwa tej listy nawiązywała do barw flagi cesarskich Niemiec, będącej symbolem konserwatywnych nacjonalistów].

1933 – kierownik szkoły **Anton Sobel** został sędzią polubownym dla Rudyszwałdu. Sołtysem został rolnik **Franz Lampa**, ławnikami stolarz **Franz Wittek** i właściciel gospody **Max Wziontek**, a ławnikiem pomocniczym nauczyciel **Franz Wanke**. Chałupnik **Johann Seidel** został miejscowym poborcą podatków. W skład zarządu szkoły weszli wspomniani **Sobel** (jako przewodniczący) oraz jako zastępca **Lampa**, który został też zastępcą sędziego polubownego.

1934 – we wiosce działa przedsiębiorstwo budowlane **Nawratha**.

1936 – stolarz **Johann Wittek** został sędzią polubownym w Rudyszwałdzie.

1936 – zmieniono nazwę kolonii Rakowiec (*Rakowitz, Rakowetz*) na Krebsgrund.

1939 – Urząd Stanu Cywilnego w Rudyszwałdzie prowadzi **Paul Brzoska** (później **Birkhofer**), a jego zastępcą jest nauczyciel **Paul Kubisch**.

1939 – **Josef Billy** został powołany na sędziego polubownego a jego zastępcą został kolejarz i miejscowy poborca podatków **Theodor Paskuda**.

Kamil Kotas

22.12.2010

<http://www.rudyszwald.2ap.pl/>